

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հ Ո Գ Ե Գ Ա Լ Ո Ւ Ս Տ

ԿԱՍ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՆԵՐՇՆՋՄԱՆ ԵՒ ՄԽԹԱՐՈՒԹԵԱՆ

(ՏՐԱՄԱՍՈՒԹԻՒՆ)

ԱՆՁԵՐ. — ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ, ԱՇԱԿԵՐՆԵՐ

Հոգեգալուստի նախատեմակը նոր էր աւարտեր Ս. Փրկչի վանքին — Սիոնի վերնատան — եկեղեցիին մէջ. եւր էին գրեթէ անգալարար վանքին կից բարձրադիր շիրմադաշտը: Գարունը կը յամենար քաղցրացած երեկոյին մէջ: Արեւը կը Գալիք. կը կախուէր արեւմուտքի հորիզոնին՝ եւ նախերգող վերջալոյսը իրեն վարդ ու լաժուարող ծփանք սկսեւ էր արդէն արձագանգել արեւելի՝ օրօրելու Մովսրի լեռները եւ Մեռեալ ծովը: ասոնց կ'զգացուէին մօտի վանքին նոցններուն եւ շոքներուն ետին՝ վարքը...

Իրենք նստան հին զամբաններու վրայ:

Ա. Ասակեթը. — Ինչպէ՛ս հանգարած, աւետարացած է Գալուսթան Անձկութիւնը այս շիրմատանին մէջ. ինչպէ՛ս կը մօռցնէ հողը իրեն մէջ թաղուած մեռելները. անոնց կենդանութեան տառնիկն ու մահուան պահու տառապանքները, տաքնապները՝ իրենց, եւ զիրենք սիրողներուն:

Բ. Ասակեթը. — Երբ մանաւանդ կը կանաչեայ այսպէս զարմալ անոնց վրայ:

Ուրիշ առակեթ մը. — Կ'երեկ միայն Հոգին չէ մխիթարել, այլ նաեւ Հողը...

Վարդապետը. — Սոյ, երկու տարբեր եւ նոյն իսկ հազարէր մխիթարութիւններով մխիթարել՝ ապալան:

Ա. Ասակեթը. — Եթէ կ'ըսեն ու կը չըզեն՝ Հողեւոր մխիթարութիւնն ենթադրել պէտք է ուրեմն թէ, ինչպէ՛ս ուրիշ անգամ ըսած էք կարծեմ, կայ նաեւ ճամբմաւոր մխիթարութիւնն մը:

Վարդապետը. — Իբրեւ այլ, եթէ սակայն արժանի է զեւ ան իսկապէս մխիթարութիւնն աւետանին:

Բ. Ասակեթը. — Զէ՛ որ մարդերէն շատերը զայն միայն կը հանչնան: Հողը կը ծածկէ կը չքացնէ մեռելները, Մոռացումը՝ կենսաբնական մահուան անոնց տաքնապը՝ անոնց մեզմէ բաժանումին մերին կախի՞ճ՝ ու կը մխիթարուինք:

Գ. Ասակեթը. — Հողը կը ծածկէ մեռելները, զամբաններու վրայ՝ շարունակուող կենսաբնական թաղումը կը կանաչեմէ կրկին ու այսպէս... Մոռացումը իր մէջ կ'աննետացնէ մեր սիրելիներուն քաղաքարը ու շարունակուող կենսաբնական թաղումը կը կանաչեմէ կրկին ու այսպէս... կը մխիթարուինք:

Ուրիշ առակեթ մը. — Հողեւոր ու Մարմնաւոր Մխիթարութիւն... բայց լաւ չեմ հասկնար:

Վարդապետը. — Ասոր համար պէտք է նախ հասկնա՞ս թէ ի՞նչ է ճիշդութիւնը:

Բ. Ասակեթը. — Բայց ի՞նչ աղերս՝ մէկուն ու միւսին միջեւ, ներշնչման ու մխիթարութեան:

Ա. Ասակեթը. — Պէտք է խոր աղերս մը ըլլայ, քանի որ նոյն Հոգին երբեմն ներկայացուած է իբր ներշնչողը, երբեմն ալ կ'անուանուի Մխիթարելը՝ նոյն Գիրքին՝ Աւետարանին մէջ:

Ուրիշ առակեթ մը. — Ես ալ նկատեմ եւ նոյնին վերագրումս որոշողութիւններու այդ երկուութիւնը ու ճշմարիտ որ շատ բան չեմ հասկցած ատկէ:

Բ. Ասակեթը. — Իբրեւ ալ զժողովը հասկնալը ատ. քանի որ ներշնչումը համակ մղում է զգալի ստեղծում ուրեմն ներգործութիւնն է եւ ոչ, մինչ մխիթարութիւնը բնական մոռացումէ մը եկած, որով յիշողութեան, այսինքն հողեւոր մէջ անգործութեան եկած խաղաղութեանն է սրտին. ի՞նչպէս կը հաշտուին այս երկուքը՝ ներգործութիւն եւ անգործութիւն:

Վարդապետը. — Նորէն կ'ըսեմ, որովհետեւ երկու մխիթարութիւն կայ. եւ թէ եւ անոնք հաստատակց բան մը ունին իրենց մէջ որով երկուքն ալ կրնանք մխիթարութիւն կոչել, բայց այժմապէս էական գիծերով տարբեր են իրարմէ. որով ինչ որ ճիշդ է մէկուն համար չի կրնար ամբողջութեամբ ճիշդ ըլլալ միւսին համար եւս. իսկ Հողեւոր մխիթարութիւնը՝ չհասկցողի առանց ճիշդութեամբ օճերկնի:

Ա. Ասակեթը. — Կը յիշեմ ուրիշ անգամ մը թաղարկի ստորադասէ կ'անցնէիք, ներշնչման մասին խօսեցանք, եւ այն ատեն զոք ապնարկեցիք Մխիթարութեան եւս:

Բ. Ասակեթը. — Ներշնչումը... Եւ ի՞նչ է ներշնչումը:

Ա. Ասակեթը. — Վաղը Հոգեգալուստ... Ներշնչման Տօնն է:

Ուրիշ առակեթ մը. — Ու նաեւ ուրեմն Հոգեւոր Մխիթարութեան:

Վարդապետը. — Այդպէս Բայց կ'ուզէ՞ք, կարգով երթանք։

Ա. Ասակետը. — Որով նախ Մարմնաւոր միութեանը մասին կարգադրենք։

Բ. Ասակետը. — Ինչո՞ւ կը խօսիս այդպէս արհամարհանքով անոր մասին։ Ձե՞ որ ան միակն է այս աշխարհին մէջ մարգերու մեծամասնութեան արուած։ Եթէ չլլայու ան ի՞նչպէս պիտի կարենայինք տանիլ մեր գոյութեան այնքան ճնշող ծանրութիւնը։ Մեր գոյութեան՝ որուն կարծէք չբաւէր ներկային Բեռը եւ որ այդպէս բարգուաւծ եւ բազմապատկուած պիտի ըլլար չմոռցուած Սնցեայի մը ցաւերուն կոտորանքին, խղճահարութիւններուն խայթին, կորուստներուն կեկիծին ամբողջ անտանի ծանրութեամբը, կ'երեւակայէ՞ք մեր անցեալ լիշտերը բովանդակ, մեր անցեալ տաղանդները միապաշտին, մեր բոլոր մեղսները միասին ամէն վայրկեան մեզի հետ։ որ յարժամ մեր այլքերուն մէջ կը նային անքթիթ։ . . .

Առանց մոռացութեան տուած անդգայտութեան. կեանքի ամենորեայ կացին անոր մէջ պիտի գար խառնուիլ ամէն ատեն մեր անցեալի անկեղծութիւններուն, մեզ թողած սիրելիներու մեղմէ բաժանման կակիծին ամբողջ լեզին ու այդ լեզին թոյն պիտի ըլլար մեր ամենօրե ամէն ժամ մեղսնոյ. — Բայց ի՞նչ մեծ բարեբաղուութիւն որ կը մտնուէ։ . . . Ու այդ մոռցուածին ամբողջ կշիռովը կը թեթեւայ մեր գոյութեան ծանրութիւնը, որով անոր գոժաբարութիւնները եւ տառապանքները միմեկին ի՞լլային կրկին։ ու եթէ ան ունի նաև հաւոյններ եւ ուրախութիւններ գէթ անոնք գատիհան մը կրնան ըլլալ անխառն, Անցեալին մնացած լեզիւն աղաւաղաւով այլևս։ Ձե՞ որ բնուած է շատ է առօրն չար իւր։ . . .

Ա. Ասակետը. — Բայց այդ միութեամբութիւնը չէ՞ն ատեներ թէ իր բերած բարեւը վաւեր կուտայ մեզի շատ թանկարժէք բաներու կորուստին գինովը։ Նոյնիսկ մեր անցեալի տառապանքները ճանաչման ի՞նչ խորագրամբ ունին իրենց մէջ որոնց այլևս չենք գիտակցեր, զորո գէթ այլևս նոյն կենդանութեամբ չենք իրազեղծեր։ երբ Վանդակը մոռցուէ ենք ըրած։ Եւ մեր սիրելիները, զորո պէտք էր մեզի հետ ապրեցնէինք միշտ, այդ մոռացութեան պէտք է ձգտեն ինչպէս անտարբի կողմի մը կողմէ։ Ձե՞ք նկատե՞ր որ այս միութեամբութիւնը ճշմարիտ մարդուն անարժան է։ եռասորին, հաճոյապաշտ եռասորին միայն կը վայելէ։ Ու եթէ իրապարհէն զայն հաւաքական կեանքին՝ չէ՞ք նկատե՞ր որ ան սպաննիչ է ինքնին ազգերուն համար։ Իբրև Ազգ ի՞նչ կ'ըսէք մեզի, օրինակ, երբ մենք ամէն օր մոռնա՞ք մեր վերջին Ազգային Աղէտը։ . . .

Բ. Ասակետը. — Ի՞նչ կրնանք ընել երբ մեր մարդու ուսերը չափազանց տկար են կարենալ ներկային բեռին հետ զեռ անցեալին ալ կրելու։

Ա. Ասակետը. — Ուրեմն տկար մարդուն վայել միութեամբութիւնը պիտի կոչինք աս։ Համարժեքներու ենք այս կէտին վրայ։

Ուրիշ առակներ մը. — Բայց ինչ որ ինձի ան-

հասկնալի կը մնայ մոռացութեամբ քոտացած այս միութեամբեան տրուած անունն է՝ «մարմնաւոր միութեամբութիւն»։

Վարդապետը. — Եւ սուրբ մը այդ անունը որ թերեւս քիչ մը տարբերակ ու անհրճիրտ կը հնչէ։ ու ըբի ատ նախ անշուշտ զայն զատորոշելու եւ նոյն իսկ հակադրելու համար միւս միութեամբութեան. ջանի որ այն «նոգեւոր» կը կոչինք առօր ալ կարելի է «մարմնաւոր» ըսել, խորհած եմ։ Բայց միայն այդ չէ պատահող այդ կոչումին, կը կարծեմ որ ան կ'արգարանայ իր արտայայտող այդ միութեամբեան բնութեան իսկ։

Բ. Ասակետը. — Թէ ի՞նչպէս։

Վարդապետը. — Խորհելէ աչն պատահաւոր որ այդ միութեամբութիւնը կայ Մոռացութեան շնորհիւ. իսկ Մոռացութիւնը իր կարգին մեր Մարմինն արգիւնէ։ Արդարեւ մեր հոգին իր իսկութեան մէկ կարեւոր մասովը Յիշողութիւն ըլլալով, մեր մարմինն է որ կը քաշէ այն վարագործը որ կ'արգիլէ մեր հոգոյն մէջ պահուած եւ նոյն իսկ մոռումը մը մեր Անձնաւորութիւնը կայմով Անցեալին ամբողջութեամբ իբր յիշատակ ներկայաբերուելու միշտ մեր հոգոյն կողմէ մեր ներկայալին վերեւ։

Ուրիշ առակներ մը. — Եւ շարունակման շնորհիւ կրնայ իր խոտովանիւ։

Ա. Ասակետը. — Ս'անհարկէք, կարծեմ, զեղծունի վարդապետութեան։

Վարդապետը. — Թէ որ կ'ուզես. աւելի մոտենալով եղածին եւ ներելով հոս ինձի քիչ մը գիտական ճաշատրութիւնները՝ ինչը է ըսել թէ մեր ուղեղը իրեն գործակցող զգայարաններով զմեզ ամէն վայրեան Արտաշխարհի ներկային ներկա կ'ընէ եւ միեւնոյն ատեն ատով իսկ կը պատրաստէ զմեզ՝ ու կարող կ'ընէ՝ գործելու այդ ներկային պահանջուած ու անոր մէջ տեղ տանելու կարելիութիւնը օտեցող գործը։ այս է բուն պայտսը մեր ուղեղին, իչերուն ու զգայարաններուն՝ որով է մեր մարմինն։ Ու հոգին, մեր իսկական Անը որ ինք իր վրայ փախած կը պահէ ամբողջ մեր անցեալն, անոր բոլոր անցքերուն, անոր մէջ մեզի հետ յարաբերած բոլոր անձերուն, անոր մէջ մեր ունեցեալ բոլոր ուրախութիւններուն եւ վիշտերուն յիշատակովը, մեր անը իր ներկային, մասնաւորաբար արտաշխարհին յարաբերաբար իր ունեցած ներկային գիտակցութիւնը ուղեղին զործակցութեամբ միայն ունենալով՝ ուղեղին իսկ իննած պատուարովը կ'արգիլուի իր այդ Անցեալը բերելու միշտ ներկային իր գիտակցութեամբ մէջ։ ասով է որ կայ մոռացումը որ պէտք է ըսել թէ անհրաժեշտ է եւ մեծապէս օգտակար մեզի՝ ապրելու համար մեր առօրեայ կեանքը, ջանի որ Անցեալին, մեր բովանդակ անցեալին ամէն վայրեանի միշտմոռութիւնը այդ ներկային, պիտի արգիլէր կամ չափազանց զեծ ուսարցնէր մեր ուշադրութիւնը այդ ներկային։ Այսպէս՝ մեր ուղեղը մեր հոգոյն մէջ պահուած այդ բովանդակ անցեալին՝ ղեպի մեր ներկային

գիտակցութիւնը՝ ա՛յն յիշատակներուն միայն անքէ մը թոյլ կուտայ — ու ա՛յդ՝ գիտէ՛ք, զազաւ փարքց զուգորդութեան մէքնականութեամբը — որունք ուղղակի կապ մը ունին ներկայ կացութեան հետ, որով և անմիջականօրէն կրնան հետաքրքրել այդ ներկայն։ Այսպէս կ'ըլլայ որ հետզհետէ մոռացումէն զուրկ չեն գար յիշատակները մեր կեանքի ա՛յն բաժիններուն, ըլլան առանց ուրախութիւններու կամ վիշտերու, ըլլան անոնք մեզմէ բաժնուած սիրելիներու յիշատակներ՝ որոնք կենսական առնչութիւն մը չունին մեր առօրեայ կեանքին հետ, որոնք քանի կեանքը իր համարն էր քալէ հետզհետէ ա՛յլ նուազ կ'ուռնեանայ այդ առնչութիւնը։ Ու կ'ըսենք՝ կը միտթառփենք այդ վիշտերէն, այդ բաժնուածներէն։ Կը միտթառփենք որովհետեւ կը մոռնանք, ու կը մոռնանք որովհետեւ զմեզ ներկային հետ յարաբերող մեր բաժնիրը հետզհետէ նուազ թոյլ կուտայ մեզի յիշելու այդ ամէնը ու զեռացաւելու այդ ամենով։ Անա՛ «մարմնաւոր» միտթառփութիւնը։

Ա. Աւակեթը. — Ինչպէ՞ս կ'երեւի՝ լոկ բացասական բնութեամբ միտթառփութիւն մը։

Բ. Աւակեթը. — Բայց մարդերէն շատերը, պէտք է ըսել, անո՛վ է որ կը բուռնին իրենց հոգւոյ, ինչպէս իրենց ամբողջ վէրքերէն. ու ատոր համար զա՛յն կը հաւանան միտթառփել ըսելով։

Ա. Աւակեթը. — Գէտք է ես ալ իմ կարգիս այդ հաւատարմին համաձայնիմ։ — Ու հիմայ, Վարդապետ, Հոգեւոր միտթառփութիւն։ —

Վարդապետ. — Օ՛ր, բայցորէն ուրիշ բան է ան. ա՛յնքան աւելի զրական՝ որքան որ առաջինը բացասական է. ա՛յնքան աւելի յիշատակէն չվախճող ու նոյն իսկ կոչուած ընդդ անոր՝ որքան առաջինը կը վախճար անկէ և մոռացումին վրայ էր կ'անուած։

Ուրիշ աւակեթ մը. — Ուրեմն գրեթէ հակառակն ա՛յլ երկու միտթառփութիւնները։

Վարդապետ. — Այո՛, ըսի սկիզբէն արդէն։ Հոգեւոր միտթառփութեան մէջ վիշտերը չեն մոռցուիր, ոչ ալ մեզմէ անդա՛ր բաժնուած սիրելիները. ընդհակառակը, հոգին այդ միտթառփութեան մէջ համակ ներկայութիւն է ոչ միայն իր ներկային այլ և Անցեալին. համակ պայմանութիւն՝ ոչ միայն այսօրին, շինականին այլ և երէկին և է՛ն հեռաւոր անցեալին ու նաև զեռ վաղուայն և է՛ն հեռաւոր գալիքին հանդէպ. բայց Հոգեւոր միտթառփութիւնը կը կայանայ անոր մէջ որ իր մով մեր հոգին կարող էր զառնայ մեր կենսութեւ, ինչպէ՛ս կ'ըսեն, «վիշտերու բեռը», նոր կենցաղով մը վերապրեցնելու իրեն հետ՝ մեռած սիրելիները ու այդպէ՛սով յարկիւղու ցուխէ, միտթառփութեան ծաւր հոս ինչ ինչին բնականաբար. սիրելիները հոս չեն ծածկուիր «ուղեղին հողին» տակ, այլ աւելի քան երբեք ներկայ ըլլալով հանգիստ չեն ընկնուր սակայն զմեզ իրենց ծանրութեան տակ, որովհետեւ միտթառփութիւնը որ զօրացուցած է հոգին, որ այդ զօրացման մէջ իսկ կը կայանայ արդէն՝ աւելի՛ հզոր զարմուցած է զինքը քան այդ ցաւը։

Ու վիշտը որ առաջ գրեթէ «կերք» էր միայն, բաւին հին իմաստովը, ապրինք գրեթէ լոկ կրօնը, որուն տակ էր անդոր հոգին, իր այդ անկարգութեանը մէջ ուրիշ բան չի կարենալով ընել անկէ ազատելու համար բայց միայն զայն մոռնալ, զայն իր ուսերէն թափուելով, այդ վիշտը հիմայ կ'առնեն հոգւոյն մէջ, անոր կենցաղով նոր նշանակութիւն ստանալու և նոյն իսկ նոր ոյժ մը զարմուռելու համար անոր։ Մերեկին՝ որուն կորուստին ցաւը անտանելի տառապանքով կը չարարէր զմեզ, չի մոռցուիր այս միտթառփութեան մէջ, այլ կեանքէն անդին ու վեր ներկայութեամբ մը զմեզ իր մով ու իրեն հետ բարձրանալու կը խրախուսէ։

Ա. Աւակեթը. — Ուրեմն մեզմէ իւրաքանչիւրին անմին համար Հոգեւոր միտթառփութեամբ կարելի էր զառնայ ինչ որ Եկեղեցին կ'ընէ իր սուրբերուն ու մարտիրոսներուն յիշատակովը, որովհետեւ անոնց կորուստէն ու տառապանքներէն միտթառփութեան համար գիտենք թէ Եկեղեցին պէտք է ունի մոռնալու զանոնք, ինչ որ պիտի ըլլար բոլորովին անարժան իրեն, այլ ընդհակառակը յիշելով զանոնք, կ'առնէր ոյժերը իրեն Կեանքին մէջ որուն համար նոր գոյժեր կը հանէ ինք անոնց յիշատակէն։

Վարդապետ. — Այո՛, հնչող այդպէս։

Ա. Աւակեթը. — Ուրեմն իբրեւումը ունէր իմ նախորդ զարոյցի իմաստասիրութեան ուսուցիչին — որուն մասին ըսի անգամ մը — երբ կը մտնէր ինք հոգեւոր միտթառփութեան բնութեանը Արիստոտելի ըսած «Գարափախին» բնութեանը. Հոգեւոր միտթառփութեամբ կը միտթառփենք, կ'ըսէր ան, ինչպէս Ողբերգական բանաստեղծը, ըստ Արիստոտելի, ինքզինքը և զմեզ կը բուժէ մարդկային հակառարկի եղեքականութիւնէն, անկէ հանելով Եղբերգական Գեղեցկութիւնը կամ զայն հանելով այս վերջինոյն մէջ, զարմալ ինչպէ՛ս Քնարեբազմ բանաստեղծը իր երգերուն մէջ իրեն ծաղիկ փթթեցնելով իր խորագրին վիշտերը, ու զարմեց զայն ջնջելու մեծ նկարիչը կարող է Արուեստասիրական գեղեցկութեան մէջ պայծառակերպել էն տղից կարծուած տեսարանները։ Այն վարկեանին, կ'ըսէր մեր սուսեցիլը, որ իր հոգւոյն ու Ձեւաւորող բանին տեսիլքին ուժովը Արուեստագէտը իր սպասարութիւնը կը փոխարին Ռեզգի և Անբախտութեան, այդ վարկեանին իսկ կ'ազատի այդ սպասարութեան կրաւորութիւնէն ու երբեմն անոր կապուած ցաւէն ու առանց զայն ջնջելու, զայն Ձեւին մէջ նորօրինակ ու բարձրագոյն Ուրախութեան մէջ մէջ կը հանէ, համակ ներգործութեան զայն վե՛ր բաժած ըլլալով։ Արուեստասիրական «Գարափախ»ը հետեւաբար էաբանօրէն նոյն բանն է Հոգեւոր Եմիտթառփութեան հետ, միայն թէ մին զգալին նոսնայման՝ իսկ միւսը կենսիկ, ազգային կարուստներուն վերապայտութիւնով։ Ու այս չէ՛ ուսու իմաստը այն միակ միտթառփութեան հոգ կարելի էր տեսնէր մարդուն համար Շորին. հետեւե՛ր իր ծայրայեղ յուստաստութեան իսկ խաւրէն։

Բ. Աւակեթը. — Կ'ընդունիմ, ու հիմայ կը

տեսնեն որ Հոգևոր միաթարութիւնը մէկ ար-
գիւնքն է հոգւոյն իրապէս գործելուն ընդհանուր
առամար և Ստեղծագործելուն մասնաւորաբար.
կա՛յ այն ստեղծ միայն երբ հոգին՝ ձգելով, այս-
պէս բռնէ, իր լոկ՝ պաշտպանողական՝ դիրքը
գոյութեան ծանրութեան, հարուածներուն, վե-
տանքներուն՝ որով և վիրտրուն և անձուլիւն-
ներուն դիմաց, կ'անցնի, այսպէս բռնու համար,
վարձակողականի»։ արդ հոգւոյն «յարձակողա-
կանը» Ստեղծագործութիւնն է մասնաւորը. ըլլա՛յ
ան ձեւարարական ու Գեղեցիկական Արժէքները ի-
րացնող գործերուն Ստեղծագործութիւնը, ըլլա՛յ
ան Բարոյական Արժէքը իրացնող ակօբուն, ու
գերազանցապէս Հերթական ու Սրբական Ակտե-
րուն Ստեղծագործումը։

Վարդապետը. — Ու կը շարունակենք. ինչպէս
որ Արեւմտադէտը իր Տպագործութիւնը Արտա-
յայտութեան գերազանց Ձեւերուն մէջ հանելու
համար Ներշնչման պէտք ունի, այսինքն իր Հոգ-
ւոյն Զօրութեանը բացառիկ մէկ անձան որ կար-
ծես իբրեւ Հնորհ մը յանկալած հոգւոյ իր մէջ,
այնպէս ալ Հոգևոր միաթարութիւնը կենքի
խորագոյն պարագաներուն՝ հոգւոյն մէկ բացա-
ռիկ զօրացման խորիւնքը կրնայ ըլլալ միայն՝ որ
իբրեւ Հնորհ մը կուգայ իր մէջ. անա յարաբերու-
թիւնը Միաթարութեան և Ներշնչման։

Ուրիւ առաջինս մը. — Հնիմայ իր բացատրուի
մտքին մէջ թէ ինչո՞ւ մեր Աստուածային Վար-
դապետը պատուիրեր էր իր աշակերտներուն, իր
իրենցմէ բաժնուածքն էր իր, չնորմալ երուսեմէ՞ր
մինչև որ դար իրենց Հոգին, Սուրբ Միաթարիչը,
Սուրբ Ներշնչիչը, Խորհրդ եմ շատ անգամ՝ ի՞նչ
բան կը պակէր Աշակերտներուն մեկնելու իրենց
Առաքելութեան, քանի որ երեք տարիէ ի վեր
ամէն օր իրենց մէջ ունեցեր էին Վարդապետը,
յսեր իր խօսքը, սորովր վերջնական իմաստու-
թիւնը Անոր, տեսեր ու շօշափեր Նշանները Անոր
Աստուածութեան ու մասնաւորը՝ քանի որ իրենք
ապրեր էին Անոր մասունքն եղերական անգործ և
յետոյ սակայն՝ կ'ենքի մէջ վերայայտնու-
թեան հանդիսատես էին եղեր։ Ինչո՞ւ այդ բոլո-
րով անոնք հասուն չէին ինչապէս դեռ իրենց
Առաքելութեան համար. ի՞նչ բան կը պակէր
իրենց, կը հասկնամ հիմայ՝ Ներշնչումը...։

Վարդապետը. — Անոնք մինչև այն ստեղծ ըն-
դունակներն էին եղեր ձեւարարութիւններուն, լը-
սողներ՝ ցայն վայր անլուր խօսքի մը, ականա-
սաները Աստուածային կենանքի մը, Գործի մը։
Բայց հիմայ՝ հարկ էր իրենց՝ իրենց ընդունածը
աշխարհի մէջ գործի փոխակերպել, պարտ էին
իրենք իսկ տանիլ ձեւարարութիւնը, խօսիլ, դառ-
նալ ապրողները Աստուածային նշանքի մը. մէկ
բառով՝ իրագործել Սկիզբիցին։ Արդ, Գերբնական
այդ Գործին համար այս անգամ Գերբնական,
Անգրաբայ Ջօրութեան ազդեցութեան, Գերբնական,
Անգրաբայ Ջօրութեան իրենց մէջ գալուն պէտք
ունէին ու ապաստու էին Անոր։ Պիտի ըլլար Ան
Նոյն ստեղծ Միաթարիչը իրենց, քանի որ Անոր
գալովը իրենց Վարդապետին իրենցմէ բաժնու-
թիւն ալ յուսալքում աւ պարզ վիշտ չպիտի ըլլար

իրենց, որով է միաթարութիւնը՝ համար հարկ ըլ-
լար իրենց մոռնալ զինքը, այլ որով Ան պիտի
փոխակերպուէր չմարտն Ներգայութեան մը ի-
րենց մէջ, դառնալով իրենց էութեան համար
գերազանց Ուժ, գերագոյն Խնդ, կենքը՝ ի-
րենց կիսնքին։

Ու երբ եկաւ Հոգին, Սուրբ Հոգին, անոնք
եղան արդարեւ համակ Հաւատք, որով համակ
Քաջութիւն, համակ ձանաշում ու խօսք, համակ
Սէր, ու այլևս ի՞նչ վախ ու վիշտ, ի՞նչ տարա-
կոյս և տգիտութիւն, ի՞նչ ատելութիւն ու Հա-
րիք և ի՞նչ Մահ, իրենցը ըլլար այդ կամ ուրիշ-
նշուները կրնար դիմանալ ու զէմ գալ երկբայինը
աստուածայինին մէջ բարձրացնող ու Հնորհակեր-
պող այդ Շունչին իրենց տուած Զօրութեանը։
Հոգիին իրենց մէջ բնականութեամբ կարելի էր
ու եղա՛ւ ալ՝ իրագործուեցաւ՝ Նկեղեցիք։ Ու
Առաքեալները զԱյն տարին Աշխարհին...։

Դեռ այսպէս խօսեցան երկար. ու իբր անդա-
դործան ժամու՜ն՝ երկնայեան տեղ եղիւր Եր Գիշերը.
արեւը գայեց իր շատոնց ու հետը քաշիւր տարեր
իր քարակ խաւը օրոշայ լոյսի ու այդպէսով այն
ստեղծ Գիշերին հետ յայտնուէր էր խորունկ ու խոր-
հորդաւոր՝ Աստղերու Տիեզերքը...։ Սարսաղ իրենց
անձը. այդ Տիեզերքին մէջ անոր Անիւնին զիմաց
ի՞նչ էին իրենք...։ Բայց այդ պահուն Շունչ մը՝
հոգիներու խորէն...։ Եւ անա Քաջութիւնը՝ դիմա-
գրանելու Պոյութիւնը։ Զգեցին մեռելներու դաշմա՜
դառնալով՝ նեմերին։

Մտաւազմէ

Ե. Ռ. ՊԵՐՊԵՐՈՍԻԱՆ

ՀԱՌԱՏԵՐԻ ԵՒ ՄՏԱՆՄԱՆ ՑՈՒՔԵՐ

Երբ մեր ծանցածանք բեռներու մասին
կը տեսնենք ու կ'աղօրթին Աստուծոյ այդ
մասին, մեր աղօրթին լաւագոյն պատասխանը
այն չէ, երբ Աստուած կ'առնէ զանոնք մեր
վրայէն. այլ՝ երբ կը զօրացնէ մեր ուսերը,
այնպէս որ մեր բեռը այլեւս ծանր չի ճնշեր
մեր վրայ, ու երբ՝ Իր Աջը կը օժիկ մեր
ծոած մեզիք, այնպէս որ՝ հակառակ մեր
բեռին՝ կ'ընթանանք ուղղաբեւեռ եւ ոչ՝ գե՛տ-
նամա՞ծ. այս է լաւագոյն պատասխանը ա-
ղօրթին։

Է. Բ.